

[Time: 2 Hours]

[Marks: 60]

- N.B.:** 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.
3) Use of map stencil is allowed.
4) Draw sketches, diagrams and maps wherever necessary.

Q.1 (A) Account for the changing demographic characteristics in the world. (15)

OR

Q.1 (B) Explain the significance of Population geography with reference to environment and society as knowledge creators. (15)

Q.2 (A) Comment on population resource relations. (15)

OR

Q.2 (B) 'Issues of degradation and displacement, causes placelessness'. Explain the statement giving Indian examples. (15)

Q.3 (A) Explain the early migrations of the world and the evolution of cultural hearth. (15)

OR

Q.3 (B) Which characteristics of population form social groups? Explain with examples the issues of language identity. (15)

Q.4 (A) Discuss the factors responsible for migration of population in the world with appropriate examples. (15)

OR

Q.4 (B) Examine the consequences of migration in rural and urban areas with examples. (15)

*****

[Time: २ Hours]

[Marks: 60]

सूचना :

- 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
- 2) उजव्या बाजूला दिलेली आकडेवारी पूर्ण गुण दर्शवते.
- 3) नकाशा स्टेंसिलचा वापर करण्यास परवानगी आहे.
- 4) आवश्यकतेनुसार स्केचेस, आरेख आणि नकाशे काढा.

प्रश्न १. (अ) जगातील बदलत्या लोकसंख्याशास्त्रीय वैशिष्ट्यांचा तपशील द्या.

(१५)

किंवा

प्रश्न १. (ब) ज्ञान निर्माते म्हणून पर्यावरण आणि समाजाच्या संदर्भात लोकसंख्या भूगोलाचे महत्त्व स्पष्ट करा.

(१५)

प्रश्न २. (अ) लोकसंख्या संसाधन संबंधांवर टिप्पणी करा.

(१५)

किंवा

प्रश्न २. (ब) 'अधोगती आणि विस्थापनाचे मुद्दे स्थलहीनता' निर्माण करतात. भारतीय उदाहरणे देऊन विधान स्पष्ट करा.

(१५)

प्रश्न ३. (अ) जगातील प्रारंभिक स्थलांतर आणि सांस्कृतिक केंद्रांची उत्क्रांती स्पष्ट करा.

(१५)

किंवा

प्रश्न ३. (ब) लोकसंख्येची कोणती वैशिष्ट्ये सामाजिक गट तयार करतात? भाषा ओळखीचे (language identity) प्रश्न उदाहरणांसह स्पष्ट करा.

(१५)

प्रश्न ४. (अ) जगातील लोकसंख्येच्या स्थलांतरास जबाबदार असलेल्या घटकांची योग्य उदाहरणांसह चर्चा करा.

(१५)

किंवा

प्रश्न ४. (ब) ग्रामीण आणि शहरी भागातील स्थलांतराचे परिणाम उदाहरणांसह तपासा.

(१५)

*****